

uvodnik

NEDOVOLJNO PREPOZNATLJIVA VRIJEDNOST CRKVENOGA GLAZBENIKA U CRKVI U HRVATSKOJ

Čini se da se pogreške prošlih vremena uvijek na neki način obnavljaju i nikako da ljudi nešto iskustveno nauče od povijesti; više su skloni lutanjima nego se držati sigurnoga puta. Ovom rečenicom smjeram na pitanje struke crkvenih glazbenika. Nezamislivo bi bilo npr. da moraluku podučava čovjek koji nije završio studij moralke, ili pastoral tko nije završio tu pastoralnu formaciju, ili dogmatiku i Sv. pismo tko nije vrlo marljivo studirao tu struku. Međutim kad je u pitanju crkvena glazba, njome se može svatko baviti. Tu se jednostavno ne priznaje stručnost. Nije to novost današnjih vremena, to je bilo vrlo često u dugoj crkvenoj povijesti i tad je redovito crkvena glazba završila u dekadenciji. Mons. Marco Frisina objavio je vrlo poučan članak pod naslovom »Comporre musica sacra corale oggi« (<https://www.imcv2018.org/images/relazioni/M.Frisina.pdf>) u kojem velikim dijelom obrađuje upravo probleme *svete glazbe* i stručnost crkvenoga glazbenika, skladatelja, da se s tim problemima suočimo danas, u naše vrijeme.

Tko zanemaruje i niječe stručnost crkvenoga glazbenika, taj niječe i posebnost *svete glazbe* za liturgiju. Liturgija nije šala, nije igrokaz, nije skazanje, nije

liturgijska drama, nego je ona najsvetiji čin za kršćane, *culmen et fons* (vrhunac i izvorište – *Liturgijska konstitucija*). Ona je obnova spasenjskoga događaja u ljudskoj povijesti, širom otvorena vrata koja nas dovode u izravnu vezu i komunikaciju s Kristom Otkupiteljem, posebno u svetom činu blagovanja Tijela Kristova. Pjevanje i opjevanje toga liturgijskoga čina zadaća je liturgijske glazbe koja je imenovana na saboru kao *sveta glazba* i koja se mora ravnati i odgovarati određenim kanonima koje Crkva svojim dokumentima propisuje. Zorno kaže spomenuti autor Marco Frisina: »Sveta glazba je jezik koji podcrtava, tumači i prevodi teološki događaj, doživljen na umjetnički i obredni način.« Tko misli da o crkvenoj glazbi sve zna ako zna čitati note i svirati preludije, onda strašno griješi. Studij crkvene glazbe, koji je kompleksan i traje dugo godina, ima za cilj formirati u studentu prije svega *sensus Ecclesiae*, koji je neizmjerljivo važan i koji su pape posebno naglašavali (posebno Pavao VI.). Uz opće glazbeno znanje tijekom studija, neminovno je upoznati crkvenoglazbene discipline: *gregorijansko pjevanje*, u detalje, kao najstarije pjevanje rimske Crkve, a i klasičnu renesansnu polifoni-

ju. U tim vrstama glazbe utjelovljuje se izraz crkvenosti, mistike, kontemplacije i meditacije. Crkveni glazbenik mora tijekom studija upoznati povijesne crkvenoglazbene oblike. Prije svega himan, taj biser europske književnosti sa svojim jambskim ritmom koji je prisutan u zapadnoj Crkvi od IV. st. (Ambrozijanska liturgija). Njegova ljepota izraza i melodijska linija ispunja duše vjernika stoljećima i tisućljećima i učvršćuje ih u vjeri u Trojednoga Boga. Važno je osjetiti i iskusiti to himničko ritmičko gibanje, zatim sekvencu koja je s tropom odigrala važnu ulogu u povijesti crkvene glazbe i njezin trohejski ritam koji drukčije teče od jamba. Te dvije forme ujedno su preteče pučke popijevke, koju crkveni glazbenik također mora upoznati u svim njezinim finesama. Crkveni glazbenik mora upoznati formu moteta, i to klasičnoga i slobodnoga stila, kao i druge oblike koji su također služili liturgiji (madrigali, cantate itd.) Uz dugogodišnje treninge tijekom studija crkveni glazbenik stječe osjetljivost za posebnosti između sakralne glazbe i liturgijske glazbe. Drugi vatikanski sabor, kako je prije rečeno, nazvao je glazbu za liturgiju *sve-tom glazbom*. Taj pojam želi uključiti svu baštinu obredne glazbe prošlih i sadašnjih vremena, s tim da sva povijesna sveta glazba nije više prikladna za izvođenje u liturgiji zbog nekih svojih osobina koje ne odgovaraju suvremenom tempu i načinu života i pjevanja. Crkveni glazbenik mora tijekom studija upoznati narav liturgijske godine i značajke glazbenoga izraza u svakom liturgijskom razdoblju. Uza sve to, crkveni glazbenik mora naučiti svirati najizvrsniji liturgijski instrument, a to su orgulje. Uza svu tu formaciju i trening, studij se produžuje na dugi niz godina. Onaj crkveni glazbenik koji je učio detaljnije i crkvenu kompoziciju, mora sve vještine te discipline znati upotrijebiti, uz dobro poznavanje polifonoga izraza, kontrapunkta i drugih

tehnika, kao i harmoniju i njezin razvoj kroz povijest do danas. Svaki educirani crkveni glazbenik zna da gregorijansko pjevanje i renesansna polifonija ne mogu više biti vodeće liturgijske glazbe u naše vrijeme, premda Drugi vatikanski sabor kaže u točki 116. šestoga poglavlja *Liturgijske konstitucije* da Crkva smatra gregorijansko pjevanje vlastito rimskoj liturgiji: »ono dakle s liturgijskim činima, uz jednake uvjete ima prvo mjesto«.

Ipak svaki crkveni glazbenik također zna da je gregorijansko pjevanje i danas ostalo kao važna normativna glazba glede glazbe u liturgiji. Crkveni glazbenik ili skladatelj ne može zaobići gregorijansko pjevanje u svojem koncipiranju i promišljanju novih suvremenih glazbenih oblika. Taj dah povijesti koji je prisutan u gregorijanskim oblicima, ritmu i melodijama koje su utjelovile srednjovjekovnu pobožnost, duhovnost, molitvu, kontemplaciju i meditaciju skladatelj treba znati iskoristiti i dati mu novi život. Dobro je spomenuti važno načelo pape Pija X. koje je izrekao u svojem motupropriju *Tra le sollecitudini* 22. studenoga 1903. godine: »Glazbena kompozicija tim je većma za crkvu sveta i liturgijska, čim se više naslanja na gregorijanski napjev, a tim je manje dostojna hrama, čim se više udaljuje od ovog vrhovnog uzora.« U tom smislu autor Frisina kaže: »Crkveni skladatelj pozvan je na veliku odgovornost: čitati prošlost današnjim očima kako bi mogao odgonetnuti njezinu veličinu i ponuditi danas valjano štivo, a nadalje dobro postaviti temelje za budućnost.«

Pomno promišljajući tradiciju gregorijanskoga koralna, zadivljuje nas bogatstvo glazbeno-liturgijskoga izraza tih stoljeća, tako bogatih teološkom i mističnom misli unatoč teškoj povijesti ondašnje civilizacije izmučene ratovima i nasiljem. Stoljeća u kojima je Europa nastajala u grčevima, patnjama i maltretiranjima od strane tadašnjih moćnika, ali istovremeno koja je bila prošarana ljepotom moli-

tve i kršćanske umjetnosti koja je proizišla iz iskrene i čvrste vjere u Boga. Kad sve saberemo, vidimo koliko je odgovoran posao crkvenoga glazbenika, i bez solidne pripreme preko ozbiljnoga studija, teško da se može udovoljiti mnogim zahtjevima koja Crkva propisuje za svetu glazbu. Nažalost, treba spomenuti u ovom surječju i jednu tužnu činjenicu koja je godinama prisutna u mojim mislima i srcu. Mi u Hrvatskoj imamo od 1963. Institut za crkvenu glazbu koji je osnovan na poticaj ondašnje Biskupske konferencije i koji je zadužen obrazovati i poučiti crkvene glazbenike koje nažalost nitko u našoj Crkvi ne treba (osim kad su samo časne sestre studirale i doista radile to što su naučile). Da nisu postignuti neki zakonski okviri s državnim vlastima, Katoličkim bogoslovnim fakultetom i Muzičkom akademijom uz blagoslov velikoga kancelara fakulteta kardinala Josipa Bozanića glede toga, crkveni je glazbenik mogao nestati kod nas. To je problem koji bi mjerodavne crkvene vlasti morale početi rješavati, jer će se ubrzo Institut sve više udaljavati od svoje temeljne misije i čemu onda uopće njegova svrha? Bez struke crkvenoga glazbenika naša hrvatska liturgijska glazba osuđena je na preživljavanje i neprestanu dekadenciju. Svaka župa stvara svoj mentalitet, svoj repertorij, nema jedinstva niti ima kakva ustanova koja bi pokušala kao autoritet ujedini crkveno-glazbeni repertorij. Pjevamo tekstove koji više nikako ne odgovaraju suvremenomu teološkomu i pastoralnomu promišljanju i smjernicama Drugoga vatikanskoga sabora. Prije svega treba obnoviti i obogatiti tekstualnu stranu pučkih popjevaka. Stoga je dobro istaknuti neke elemente koji su prisutni u gregorijanskom pjevanju i koje bi svaki crkveni glazbenik, skladatelj, kao i drugi glazbenici trebali znati i na temelju toga pokušati nešto konkretno učini glede tekstova. Gregorijanika nam može osvijetliti

put na sljedeći način: tekst gregorijanike jest uvijek iz Sv. pisma, a melodija produbljuje i pojačava tekst. Oblici kao što su antifone, hvalospjevi, psalmi, responzoriji, litanije itd., svi su našli mjesto u liturgiji i njihova je funkcionalnost očita i stavlja glazbu u službu liturgije. Gregorijanska melodija temeljni je element na izražajnoj i komunikacijskoj razini. Ritmička sloboda te melodije čini temelj pjevane molitve. Uostalom, te su melodije pisane za prirodne glasove, nemaju opernu i virtuosnu značajku, nego im je jedini cilj kako postati pjevana molitva, meditacija i kontemplacija. Treća važna stvar u gregorijanici jest razlikovanje uloga u pjevanju: zbor, solisti, psalmisti. Svaki sudionik može imati svoju ekspresivnost, ali sve dovodi do jedne komplementarnosti koja na neki način uključuje sav Božji narod. Te važne činjenice moraju biti uvijek pred očima crkvenoga glazbenika.

Neka i ovaj uvodnik bude jedan poticaj da se i kod nas počne na ispravan način vrjednovati crkveni glazbenik, barem kao i druge crkvene struke, a tim više što studij crkvene glazbe uz marljiv rad zahtijeva i Božji talent, bez kojega se ne može započeti studij, što za druge crkvene discipline čak nije neophodno. Ne shvatiti važnost crkvenoga glazbenika koji bi morao oblikovati, stvarati i izvoditi glazbu koja čovjeku vjerniku učvršćuje vjeru, budi najsvetije osjećaje prema Bogu i otvara mu horizonte vječnosti, znači ne shvatiti ozbiljnost liturgijske glazbe i svrstati ju u glazbu zabavnoga karaktera koja ima jedinu svrhu zabaviti ljude za vrijeme liturgijskoga čina svete euharistije ili drugih pobožnosti. Stoga, budimo budni, a to zahtijeva i ovo vrijeme došašća koje će nas uvesti u slavlje rođenja našega Gospodina Isusa Krista. Neka nam ti dani budu blagoslovljeni i Božjim svjetlom obasjani!

Miroslav Martinjak

